

1. על-פי התורה אשר יורוך ועל-המשפט אשר-יאמרו לך
תעשה לא תסור מן-הדבר אשר-יגידו לך ימין ושמאל:
(דברים י"ג, כ"ד)

2. (יא) ימין ושמאל. אפילו אומר לך על ימין שהוא
שמאל ועל שמאל שהוא ימין, וכל שכן כשאומר לך על
ימין ימין ועל שמאל שמאל (עיין ספרי יו' כד):
(כ"ט, כ"ט)

4. ... כי על הדעת שלהם הוא נותן (ס"א לנו) להם התורה, אפילו
יהיה בעיניך כמחליף הימין בשמאל, וכל שכן שיש לך לחשוב
שהם אומרים על ימין שהוא ימין, כי רוח השם על משרתי
מקדשו ולא יעזוב את חסידיו, לעולם נשמרו מן הטעות ומן
המכשול.
(כ"ט, כ"ט)

5. דברי רבנים בדבנות
וכמסורות נשעים בעלי אסופות נרע מדעה
אחד...
נשעים מה נסיעה זו פרה ורבה אף דברי
תורה פרין ורבין בעלי אסופות אלו תלמידי
רבנים שיושבין אסופות אסופות תוסקין
בתורה הללו כמסאין והללו כמסרין הללו
אוסרין הללו מתירין הללו פוסלין והללו
מבשרין שמא יאמר אדם היאך אני למד
תורה מעתה תלמוד לומר (ב) אולם נתנו מרועה
אחד אל אחד נתנו פרנס אחד אמת מפי אדון
כל המעשים ברוך הוא דכתיב וידבר אלהים
את כל הדברים האלה אף אחת עשה אונך
*כאפרכסת וקנה לך *לב מבין לשמע את
דברי משמאים ואת דברי משהדים את דברי
אוסרין ואת דברי מתורין את דברי פוסלין
ואת דברי מכשירין
(ד"ה פ' ט')

3. משרשי המצוה לפי שדעות בני אדם חלוקין
זה מזה, לא ישמו לעולם הרבה דעות בדברים
ונדע אדון הכל ברוך הוא שאלו תהנה כננת
כתובי התורה מסורה ביד כל-אחד ואחד מגני
אדם, איש-איש כפי שכלו - פרש כל-אחד
מהם דברי התורה כפי סברתו, ונרבה המחלוקת
בישראל במשמעות המצוות, ומצוה התורה ככמה
תורות, וכצנן שפתי במוצא, אחר רבים
להטות (כמה כ"ב) בדרך משפטיים, על כן אלהינו
שהוא אדון כל-החקמות - השלים תורתנו תורת
אמת עם המצוה הזאת שצננו להתנהג בה על
פי הפרוש האמתי המקל לחקמינו הקדמונים
צליהם השלום, ובכל-דור ודור גם כן שושמע
אל-החקמים הנמצאים שקבלו דבריהם, ושמו
מים מספריהם, ונגעו כמה גניעות בנמים ובלילות
להבין עמק מליהם ופליאות דעותיהם, ודם
התקפה הזאת - נכון אל-דרך האמת בדיעות
התורה, וזולת זה, אם נתפחה אחר מחשבותינו
וגניות דעתנו - לא נצלה לנו, ועל דרך האמת
והשבח הגדול בזאת המצוה - אמרו זכרונם
לברכה (ס"ה): לא תסור ממנו ימין ושמאל -
אפילו יאמרו לך על ימין שהוא שמאל - לא
תסור ממנותם, כלומר: שאפילו יהיו הם טיפים
בדבר אחד מן-הדברים - אין ראוי לנו לחלק
צליהם, אבל נצוה נצוהם, וטוב לסבל סעות
אמת ויהיו הכל מסורים ממת דעתם הטוב[ה]
תמיד, ולא שנצוה כל-אחד ואחד כפי דעתו,
שנה יהנה חרפן הדת, וחלוק לב העם, והפסד
האמה לגמרי, ופנינו צנונים אלה, נמסרה כננת
התורה אל-חקמי ישראל, ונצטוו גם כן שיהיו
לעולם שבת (ה)מוצטת מן החקמים כפופה לכת
הקרבין - מן השרש הזה, וכמו שפתי שם
במצוה להטות אחריתיהם

(סו' במילק, מ"ב)

אב"ד אם אין החכם או הנביא יודע שום סברא אל ההיפך או לעולם לא יטהרו אפילו בהוראת שעה, והרי הוא מחויב לטהרו מטעם סמוך עת לעשות לה' למיעוט סברות הנוטין אל ההיפך ואתרע רובא דכנגדו, ואם בית דין שלמטה פוסקים טהור על דבר שהוא טמא מן התורה, הואיל שיש סברות גם לטהרו סמוך רובא של בית דין שלמטה שהסכימו לטהרו אל מיעוט סברות שיש לו בלאו הכי לטהרו ואתרע רובא של טומאה, כי נתן ה' כח גם לבית דין שלמטה לעשות סברות לכאן ולכאן ונתרבו הסברות הנוטין לצד טהרה, ועל כן יפה אמרו רז"ל (תניגה ג:) עשה אונן כאפרכסת וקנה לב לשמוע דברי המטהרין ודברי המטמאין, כי כפי האמת כל אדם צריך לכל הסברות, כי אי אפשר לו להיות מן הסנהדרין עד אשר יהיה ידו בכל הסברות, ומטעם זה ראוי לקבל מהם אפילו אם אומרים על ימין שהוא שמאל מצד אותן סברות הנוטים גם לצד שמאל. וזה דרך נכון מאד:

ואם נפשך לומר שאמרו זה על הדיינים, שאין לדיין כי אם מה שעיניו רואות כמו שנאמר (דהייב יט ו) ועמכם בדבר משפט. והוא קאי על מה שנאמר למעלה בין דין לדין כי הכל לפי ראות עיני הדיין, אז הדבר מבואר מעצמו כי בידו לדון על פי אומד דעתו כמו שנאמר (זכיה ח טו) אמת ומשפט שלום שפטרן בשעריכם, ואמר שפטו, על שלשתן. ובשעריכם, לשון שיעור, כי שלשתן צריכין השערה שכלית ואומד הדעת לפי הזמן והמקום והענין, כי לפעמים צריך לשנות האמת מפני השלום וכיוצא, וכן השלום אינו טוב לעצמו בכל מקום כי כנוס לרשעים רע להם ורע לעולם (סנהדרין עא:), וכן המשפט צריך שיעור ואומד הדעת בדרך שנתבאר:

(ט' יקב)

6. לא תפור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל. פירש רש"י אפילו אומר לך על ימין שהוא שמאל כו'. נראה שדקדק זה מדלא קאמר לא חסור ימין ושמאל מן הדבר, ומדקאמר ימין ושמאל אחר אשר יגידו לך, שמע מינה שהכי קאמר אע"פ שכפי האמת אינו ימין ושמאל זולת מה שהם יגידו לך שהוא ימין ושמאל. ובטעם דבר זה נתקשו המפרשים ונתנו טעמים רבים שנין דין מן דין:

וכפי האמת אין אני רואה שום קושי בדבר, כי כבר אמרו רז"ל (תניגה ג:) שמא יאמר אדם הואיל והללו מטהרין והללו מטמאין, הללו אוסרין והללו מתירין, היאך אני למד תורה מעתה, תלמוד לומר נתנו מרועה אחד (קהלח יב יא) כולן אל אחד נתנו כו'. וקשה הלא הדרא קושיא לדוכתה וסוף סוף היאך אני למד תורה, אלא ביאור הדבר הוא שבכל דבר טומאה וטהרה יש כמה פנים לטהרו, וכמה פנים לטמאו, ואם התורה טהרתו הוא מפני שהצדדים המראים פני טהרה הם מרובים יותר מן הפנים המראים פני טומאה וכן להיפך, והוא הדין בדבר מותר ואסור, וכשר ופסול, ומטעם זה אמרו רז"ל (סנהדרין יז:) שאין ממנין לסנהדרין עד שיוודע לטהר השרץ מן התורה, וטעמו של דבר שאם לפעמים צריכין להוראת שעה לפסוק נגד התורה משום עת לעשות לה' הפרו תורתך (תהלים קיט קכו) אז יכול החכם או הנביא לצרף לסברת עת לעשות לה' אותן מיעוט סברות שכבר נדחו מחמת הרוב ולילך אחר המיעוט כהוראת אליהו בהר הכרמל:

7. וכל מחלוקת סנהאנים ונאשוראים והגאונים וכפסחים נאמח למינן זכר לאשורו דנרי חלקים חיים כמס ולטלט יט פנים כסלכס ולהרבה זאת היא חפצת חורחיו בקדושה והטורס וכל סמורס כולס וקרלח נידס ומשארס כסיר סיא כסכאלעט משומס זס מזה וזהו עיקר כסעיומו ומי שמשועט כיס כסלצוד ילחס נעיוט משונוח ככל הקולוח כמשונוח זס מזה:

(ליק ששח מן)

8. וכל העם ראים את הקולות ואת הלפידים ואת קול השפף ואת ההר עשו וירא העם ויגעו ויעמדו מרחק:
(שמות כ. יט)

9. וכל צפא מקינין נת קלייא סוף הוו מההפכין כהמקצהון דכל סד וסד
(יונתן בן עוזאל)